

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра водних біоресурсів

05-03-96М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання випускної кваліфікаційної роботи
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійними програмами «Водні біоресурси»
та «Охорона відтворення та раціональне використання
гідробіоресурсів» спеціальності 207 «Водні біоресурси та
аквакультура» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІАЗ
Протокол № 8 від 18.05.2021 р

Рівне – 2021

Методичні вказівки до виконання випускної кваліфікаційної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійними програмами «Водні біоресурси» та «Охорона відтворення та раціональне використання гідробіоресурсів» спеціальності 207 «Водні біоресурси та аквакультура» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Полтавченко Т. В., Парфенюк І. О. – Рівне : НУВГП, 2021. – 29 с.

Укладачі: Полтавченко Т. В., к.вет.н., доцентка кафедри водних біоресурсів; Парфенюк І. О., асистентка кафедри водних біоресурсів.

Відповідальний за випуск: Полтавченко Т. В., к.вет.н., доцентка, завідувачка кафедри водних біоресурсів.

Керівник групи забезпечення освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти «Охорона відтворення та раціональне використання гідробіоресурсів»

Сондак В. В.

Керівник групи забезпечення освітньо - професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти «Водні біоресурси»

Волкошовець О. В.

© Полтавченко Т. В., Парфенюк І. О., 2021
© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

1.	Завдання випускної кваліфікаційної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.....	4
2.	Зміст випускної кваліфікаційної роботи	5
3.	Структура випускної кваліфікаційної роботи	7
4.	Вимоги до змісту випускної кваліфікаційної роботи..	8
4.1.	Титульний аркуш випускної кваліфікаційної роботи	8
4.2.	Зміст.....	8
4.3.	Вступ.....	9
4.4.	Огляд літератури.....	9
4.5.	Загальна характеристика умов проведення досліджень	9
4.5.1	Загальні відомості про об'єкт (и) досліджень	9
4.5.2.	Фізико-географічна характеристика регіону досліджень	9
4.5.3.	Методика проведення досліджень	10
4.6.	Експериментальна частина.....	10
4.7.	Охорона праці в галузі	10
4.8.	Економічне обґрунтування результатів досліджень..	10
4.9.	Висновки та рекомендації виробництву.....	11
4.10.	Список використаних джерел.....	11
4.11.	Додатки.....	11
5.	Правила оформлення випускної кваліфікаційної роботи.....	12
6.	Мовні засоби текстового зв'язку	13
6.1.	Загальна характеристика	13
6.2.	Правила оформлення цитат	15
6.3.	Вимоги до оформлення посилань	16
6.4.	Правила скорочення слів у тексті	19
6.5.	Типові помилки під час написання роботи	19
6.6.	Вимоги до комп'ютерного набору тексту	19
7.	Підготовка до захисту випускної кваліфікаційної роботи.....	21
7.1.	Запобігання плагіату випускних кваліфікаційних робіт здобувачів магістерського рівня вищої освіти	21
7.2.	Організація захисту випускної кваліфікаційної роботи	23
	Додатки	26
	Список використаної літератури	29

1. ЗАВДАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Випускна кваліфікаційна робота – це індивідуальне завдання науково-дослідницького характеру, яке виконує здобувач на завершальному етапі фахової підготовки і є однією із форм виявлення теоретичних і практичних знань, вміння їх застосовувати при розв'язанні конкретних наукових, технічних, економічних, соціальних та виробничих завдань.

Виконання випускної кваліфікаційної роботи передбачає:

- поглиблення, систематизацію та закріплення отриманих за час навчання теоретичних знань здобувача вищої освіти;
- виявлення його здатності обрати й проаналізувати наукову або практичну проблему, зробити теоретичні висновки й узагальнення, застосовувати знання під час вирішення конкретних наукових, виробничих та інших завдань, обґрунтувати конкретні рекомендації;
- напрацювання і розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження та експерименту;
- визначення рівня підготовленості випускника до самостійної практичної роботи, творчого розв'язання завдань.

Для написання випускної кваліфікаційної роботи на високому професійному рівні здобувач повинен володіти:

- комплексом знань, умінь та навичок у сфері професійної діяльності за обраною спеціальністю;
- досвідом самостійної роботи з науковими літературними та іншими інформаційними джерелами;
- ерудицією та обізнаністю у суміжних галузях науки;
- комп'ютерною технікою та Інтернетом;
- однією з поширених європейських мов.

Виконання випускної кваліфікаційної роботи є тривалим етапом праці здобувача вищої освіти. Він складатиметься з вибору і вивчення літератури з теми роботи, отримання експериментальних даних, їх систематизації та узагальнення, написання та оформлення роботи. Значно допомагає здобувачеві у виконанні цієї роботи участь його у наукових гуртках і науково-практичних конференціях.

Для виконання випускної кваліфікаційної роботи здобувачі вищої освіти звільняються від аудиторних занять в останньому семестрі навчання у ЗВО.

Здобувачам надається право обрати тему випускної кваліфікаційної роботи з орієнтовної тематики кафедри або запропонувати власну тему, що відповідає його нахилам та інтересам.

Науковий керівник зобов'язаний забезпечити здобувача робочим місцем, затвердити програму і методику роботи, видати завдання, визначити обсяг і строки виконання, контролювати хід проведення досліджень і написання роботи, допомогти здобувачу більш продуктивно використати свої знання й час для досягнення поставленої мети.

Основний експериментальний матеріал здобувач одержує під час проходження переддипломної практики.

Випускна кваліфікаційна робота повинна виконуватись на сучасному рівні та відповідати вимогам, що висуваються до подібного роду робіт. На підставі змісту випускної кваліфікаційної роботи та її захисту Екзаменаційна комісія (ЕК) вирішує питання щодо присвоєння кваліфікації здобувачу.

2. ЗМІСТ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Змістом випускної кваліфікаційної роботи є розкриття сутності проблеми, що розглядається, ступеня її наукової розробки і реального стану на практиці. Проблема повинна бути висвітлена на основі наукового дослідження фактів, проведення експерименту, ґрунтовного всебічного аналізу, теоретичного обґрунтування висновків. Автору слід неодмінно відобразити свою позицію, своє бачення шляхів її розв'язання.

Випускна кваліфікаційна робота виконується на основі даних з конкретних рибоводних та рибопереробних підприємств, державних служб контролю. Дані цих експериментів і узагальнень здобувач повинен доповнити результатами власних досліджень, одержаних в умовах польового чи лабораторного досліду. Необхідно навести дані, що характеризують зміни властивостей водного середовища, основні технологічні схеми виробництва, шляхи підвищення ефективності на різних етапах технологічного процесу, заходи профілактики та лікування хвороб, тощо.

Орієнтовні тематики випускних кваліфікаційних робіт, що виконуються здобувачами на кафедрі водних біоресурсів:

1. Інтенсифікація у рибних господарствах.

2. Ведення рибництва у індустріальних господарствах різних типів.
3. Ведення рибництва у ставових господарствах.
4. Профілактика та лікування хвороб риб.
5. Декоративна акваріумістика.
6. Технологія переробки риби та рибопродуктів.
7. Стандартизація та сертифікація у рибництві.
8. Екологічні особливості поширення та умови існування гідробіонтів.
9. Антропогенні фактори впливу на середовище існування гідробіонтів.

Тематика випускних кваліфікаційних робіт може бути значно розширена за рахунок досліджень техногенного забруднення водного середовища, вивчення питань недотримання законодавства, тощо. Для виконання таких робіт розробляється окрема методика та перспективи написання, які ґрунтуються на основних вимогах відповідно до спеціальності 207 "Водні біоресурси та аквакультура".

У випускних кваліфікаційних роботах повинні наводитись результати власних досліджень здобувача.

Під час виконання випускної кваліфікаційної роботи з виробництва рибної продукції (живої риби) здобувач вивчає біологічні особливості основних видів вирощуваних риб, технологічні процеси отримання різновікових груп різних видів риб, типи ставових господарств, проблеми, пов'язані з отриманням рибної продукції.

У випускних кваліфікаційних роботах з питань що стосуються рибопереробки, вивчається хімічний склад риби різних видів, біологічні особливості, технологічні процеси, які відбуваються під час різних видів переробки риби (соління, копчення, консервування, тощо), а також питання стандартизації та сертифікації.

У випускних кваліфікаційних роботах, які стосуються питань іхтіопатології використовуються результати досліджень ветеринарних служб, вивчаються зміни, які відбуваються в організмі риб під час хвороб різної етіології, вивчаються методики профілактики і лікування захворювань.

У роботах що стосуються впливу різних чинників на гідробіонтів, їх екологічних особливостей необхідно охарактеризувати середовище існування певних видів, вивчити екологічні особливості виду, проаналізувати та показати вплив різних факторів на гідробіонтів.

Дані досліджень обробляються з використанням комп'ютерних програм. Для оцінювання результатів досліджень бажано застосовувати кореляційний і регресійний аналіз. Це дає можливість здобувачу більш обґрунтовано робити прогностичні висновки.

3. СТРУКТУРА ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Автореферат випускної кваліфікаційної роботи.

Завдання на випускну кваліфікаційну (магістерську) роботу.

Акт перевірки сервісу Unplag.

Зміст.

Вступ.

1. Огляд літератури за тематикою і вибір напрямків досліджень (може бути декілька розділів).

2. Загальна характеристика умов проведення досліджень.

2.1. Загальні відомості про об'єкт (и) досліджень.

2.2. Фізико-географічні та кліматичні умови проведення досліджень.

2.3. Методика досліджень.

3. Експериментальна частина (результати досліджень та їх аналіз).

4. Охорона праці в галузі.

5. Економічне обґрунтування результатів досліджень.

Висновки.

Рекомендації виробництву.

Список використаних джерел.

Додатки.

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

4. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

4.1. Титульний аркуш випускної кваліфікаційної роботи

Приклад оформлення титульного аркушу випускної кваліфікаційної роботи наведений у додатку А.

4.2. Зміст

Зміст подають на початку випускної кваліфікаційної роботи. Він містить найменування та посилання на номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема, вступу, загальних висновків, списку літературних джерел, додатків тощо.

4.3. Вступ

У вступі подається загальна характеристика випускної кваліфікаційної роботи, а саме:

- *обґрунтування вибору теми дослідження* (висвітлюється зв'язок теми магістерської роботи із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання);
- *мета і завдання* дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження;
- *об'єкт дослідження* – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення.
- *предмет дослідження* міститься в межах об'єкту.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження.

- *наукова новизна* отриманих результатів (аргументовано, коротко та чітко представляються основні наукові положення, які виносяться на захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше);
- *практичне значення* отриманих результатів – надаються відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх практичного використання.
- *апробація* матеріалів магістерської роботи (зазначаються назви конференцій, семінарів тощо, місце та дата проведення);
- *структура та обсяг* магістерської роботи (анонсується структура роботи, зазначається її загальний обсяг).

4.4. Огляд літератури

За обсягом огляд літератури приблизно має складати не менше 15% обсягу випускної кваліфікаційної роботи. Опанування літератури дає можливість здобувачу зробити висновок про глибину вивчення питання, актуальність, теоретичне і практичне значення досліджень. Ознайомлення з літературою дозволяє правильно підійти до опису мети й завдання конкретного досліді, складання програми і методики досліджень.

Написання розділу “Огляд літератури” починається з вивчення праць науковців кафедри, установи, де виконується випускна кваліфікаційна робота, статей, опублікованих у журналах “Рибне господарство”, “Гідробіологічний журнал”, інших фахових виданнях України та інших країн, монографій, підручників тощо. Цей розділ необхідно описувати за принципом звуження й поглиблення питань, які вивчаються, їх узагальнення, з метою обґрунтування власних досліджень.

Розділ “Огляд літератури” повинен закінчуватись висновком і формулюванням мети власних досліджень. На основі змісту розділу “Огляд літератури” рецензент і ЕК роблять висновок щодо глибини вивчення проблеми, уміння аналізувати інформацію та використовувати її для обґрунтування власних досліджень.

4.5. Загальна характеристика умов проведення досліджень

4.5.1. Загальні відомості про об'єкт (и) досліджень

Наводять загальні відомості про об'єкт досліджень: схему досліді, умови його проведення. Особливу увагу необхідно звернути на обґрунтування схеми досліді, її відповідність поставленим завданням, дотримання принципу єдиної різниці й тотожності всіх інших умов. Цим правилом слід керуватись при виборі робочих варіантів досліджень.

4.5.2. Фізико-географічна характеристика району досліджень

Детально описуються географічне положення, кліматичні умови за наступними показниками: кількість опадів, температура повітря за місяцями в роки досліджень та їх порівняння із середньо багаторічними даними.

4.5.3. Методика проведення досліджень

Наводяться всі використані під час проведення досліджень методи та методики:

- відбір проб води;
- відбір іхтіологічного матеріалу;
- відбір і підготовка до аналізу гідробіологічних проб;
- аналіз гідрохімічного стану водного середовища;
- аналіз іхтіофауни;
- аналіз отриманого іхтіопатологічного матеріалу;
- статистична обробка отриманих даних.

При посиланні на метод вказується автор методу або ДСТУ. Нові методи аналізу, запропоновані здобувачем, їх модифікації наводяться у магістерській роботі повністю. Вказують програми ПЕОМ, які були використані під час проведення досліджень.

4.6. Експериментальна частина

Випускна кваліфікаційна робота повинна містити експериментальні дані не менш як за 2-3 роки досліджень.

У даному розділі з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень. Аналізуючи результати досліджень, необхідно встановити величину змін показників залежно від факторів, які вивчалися, показати їх взаємозв'язки з процесами, що відбувалися, тощо, конкретні висновки. Крім табличного матеріалу, результати досліджень наводяться у вигляді графіків, діаграм, рисунків, фото тощо.

4.7. Охорона праці в галузі

Наводяться основні рекомендації, правила, закони щодо охорони праці в галузі рибництва та при роботі в лабораторіях.

4.8. Економічне обґрунтування результатів досліджень

За потреби, у цьому розділі наводиться економічна ефективність різних заходів.

4.9. Висновки та рекомендації виробництву

Висновки по випускній кваліфікаційній роботі повинні бути конкретними, підтверджуватись експериментальними даними.

На підставі досліджень здобувач робить конкретні висновки, підтверджуючи їх даними статистичного аналізу, розрахунками економічної та енергетичної ефективності, результатами аналітичних досліджень як власних, так і інших авторів.

4.10. Список використаних джерел

Список використаних джерел (див. додаток Б) формується магістрантом за його вибором (опціонально - в кінці кожного розділу основної частини магістерської роботи) одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у випускній кваліфікаційній роботі може оформлятися магістрантом за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Бібліографічний опис використаного джерела може обмежуватися обов'язковою інформацією, необхідною для однозначної ідентифікації цього джерела.

4.11. Додатки

За необхідності до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття випускної кваліфікаційної роботи:

- проміжні математичні доведення, формули та розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- розрахунки економічної та енергетичної ефективності;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- інші дані та матеріали.

5. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Випускна кваліфікаційна робота має бути написана державною мовою. Обсяг (без додатків) роботи: комп'ютерний набір – до 4-х друкованих аркушів (70-100 сторінок машинописного тексту). Обсяг основної частини (експериментальної) повинен становити не менше 70% загального обсягу магістерської роботи.

Роботу оформлюють на папері формату А4 (297x210 мм). Текст друкують із розрахунку не більше 40 рядків на сторінці (висота знаків не менше 1,8 мм) через 1,5 інтервал, кегель шрифту – 14, Time New Roman, абзацний відступ – 1,25.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 20-25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Нумерація сторінок починається із четвертої сторінки: титульну сторінку, бланк завдання на виконання випускної кваліфікаційної роботи, зміст враховують, але не нумерують. Нумери проставляють посередині нижнього берега аркушу арабськими цифрами на відстані не менше 10 мм.

Пошкодження аркушів, помарки і сліди неповністю видаленого попереднього тексту в роботі не допускаються.

Робота повинна мати чітку структуру, бібліографічні посилання на цитоване джерело, список використаних джерел переважно останніх 5-ти років.

Рубрикація тексту роботи передбачає членування на частини і відповідно надання їм назв: *ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ*. Заголовки повинні бути короткі та однозначні.

Розділи і загальні висновки пишуть з нової сторінки.

Розділи випускної кваліфікаційної роботи можуть поділятися на підрозділи (нумерація складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою), пункти (нумерація – з номера розділу, порядкового номера підрозділу і порядкового номера пункту, відокремлених крапкою), підпункти (нумерація – з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту і порядкового номера підпункту, відокремлених крапкою).

Розділи, підрозділи, пункти і підпункти нумеруються арабськими цифрами. Підрозділи, пункти, підпункти пишуть, відступаючи від попереднього, через інтервал.

При нумерації формул і рисунків за наявності посилань на них у тексті роботи проставляються через крапку номер розділу та номер формули (рисунок). Формула, що нумерується, наводиться посередині нового рядка (нумерація – з правого боку в дужках). Номер та назва рисунка наводяться знизу/з правого боку рисунка.

Технічно-пунктуаційні правила рубрикації тексту здійснюються в такий спосіб: для позначення переліку застосовуються великі літери - **А, Б, В** та ін. (рекомендовано для додатків), римські цифри - **I, II, III** та ін., арабські цифри та малі літери з дужками - **1); 2) та а); б)**.

Слід пам'ятати, що для системи буквеної рубрикації літери **Г(г), Є(є), З(з), І(і), ї(ї), Й(й), О(о), Ч(ч), Ъ** не використовують.

Оформлення випускної кваліфікаційної роботи має відповідати естетичним і мовним нормам. Роботу слід зброшурувати, охайно і грамотно оформити.

6. МОВНІ ЗАСОБИ ТЕКСТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

6.1. Загальна характеристика

Під час написання випускної кваліфікаційної роботи особливу увагу слід звернути на оформлення **вступу**, де розкривається сутність магістерської роботи, обґрунтовується актуальність, доцільність роботи для розвитку відповідної сфери знань і подається загальна характеристика роботи.

Перелічимо основні синтаксичні конструкції, що допоможуть сформулювати **мету й завдання** роботи:

- *Мета роботи полягає в.....; Мета магістерської роботи – визначити .....; Метою роботи є.....; Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:.....; Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:.....; Мета дослідження зумовила його завдання: .....; Для реалізації зазначеної мети передбачається розв'язання таких завдань: .....*

Завдань у роботі може бути до чотирьох. При цьому варто використовувати такі ключові слова: *проаналізувати, узагальнити, уніфікувати, удосконалити, запропонувати, встановити, дати,*

здійснити, виявити, поширити, спрогнозувати, розробити, розкрити тощо.

Об'єкт і предмет: *Об'єкт роботи - ...; Об'єктом вивчення в роботі є...; Об'єктом дослідження є...; Предмет магістерської роботи — ...; Предметом вивчення є ...*

Новизна: *Уперше здійснено (одержано, виконано, вдосконалено); Уперше змістовно обґрунтовано...; Дістало подальшого розвитку...; Створено концепцію, що забезпечує...; Удосконалено методику...*

Слід пам'ятати, що синтаксису наукового тексту характерна безособовість викладу, відсутність авторського «я», тому особові конструкції легко перетворити у безособові або узагальнено-особові, наприклад: *(ми) вважаємо – вважається, що...; відомо, що...; ми думаємо – на нашу думку (погляд).*

Текст роботи має поділятися на пропорційні, логічні, внутрішньо завершені частини (розділи, підрозділи, пункти, параграфи, абзаци), де легко встановити причинно-наслідкові зв'язки. Для цього використовують різні мовні засоби. Часто в науковому тексті вони виконують роль кліше, якими зручно користуватися під час конструювання тієї чи іншої думки.

Послідовність викладу: *по-перше, по-друге, по-третє; з одного боку, з іншого боку; насамперед, передусім, спочатку; також, тепер, водночас; нарешті, на закінчення.*

Ступінь вірогідності повідомлення: *очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне, певно, певна річ, звичайно, (як) відомо, мабуть.*

Послідовність у часі: *спочатку, потім, тепер, насамперед, перш ніж, після того як, одночасно, наприкінці.*

Причина і наслідок, умова і наслідок: *оскільки, тому, відтак, таким чином, отже, внаслідок, у результаті; завдяки тому, що; у зв'язку з тим, що; через те, що; зважаючи на те, що; з огляду на те, що; з огляду на викладене вище; це залежить від того, що.*

Зіставлення, протиставлення: *так само, як і; як..., так і; проте, але, навпаки, саме тоді, однак, утім.*

Ілюстрація до сказаного: *наприклад, так, проілюструємо це на; наведемо (подамо) кілька прикладів, опишемо кілька випадків, коли.*

Перехід до нової думки: *перейдемо до, розглянемо.*

Під час переліку: *тощо, і под., і т. ін., та ін.*

Доповнення, уточнення: водночас, зокрема, крім того, а саме, щоправда, наприклад, як-от, разом з тим, точніше, зауважимо.

Узагальнення, висновок: отже, таким чином, відтак, узагальнюючи сказане; із розглянутого можна зробити такі висновки; зважаючи на викладене вище, звідси, звідси висновок, підсумовуючи.

6.2. Правила оформлення цитат

У наукових дослідженнях часто використовуються цитати – дослівні уривки з використаних джерел, щоб за їхньою допомогою обґрунтувати, підтвердити або доповнити власну думку. Цитування не повинне бути ні надмірним, ні недостатнім, оскільки це знижує рівень наукової роботи.

Цитати звичайно наводять:

- для підтвердження власних аргументів;
- як посилання на авторитетне джерело;
- для критичного аналізу того чи іншого твердження.

В інших випадках краще робити непряме цитування.

Особливі вимоги при цитуванні:

1. Цитати мають подаватися лише з першоджерел, а не з праць інших авторів. Лише в тих випадках, коли першоджерело недоступне, можна скористатися цитатою, опублікованою в іншому виданні; тоді перед бібліографічним джерелом указується: *цитується за:*... або *цит. за*...

2. Кожна цитата повинна супроводжуватися посиланням на джерело, бібліографічний опис якого подається відповідно до вимог нормативних документів.

3. Під час цитування та переказу джерел найчастіше використовують такі словосполучення: *Автор писав/пише: «...»;* *Як твердив/твердить...;* *Згідно з уявленням...;* *За словами...;* *На думку...;* *Як справедливо зазначив /зазначає...;* *Учений так характеризує (описує, подає)...;* *Можна навести такі слова видатного вченого...;* *Автор наголошує на...;* *Із погляду автора...;* *Автор виділяє (пропонує, рекомендує, вважає, стверджує, підкреслює)... тощо.*

4. Під час непрямого цитування необхідно максимально точно викладати думку автора, подавати відповідні посилання на джерела.

5. Цитата може мати оцінку, яку можна виразити за допомогою таких мовних засобів: *Слушним є зауваження...;* *Слушною є думка...;* *Як зауважує...;* *Погоджуємося з думкою...;* *Підтримуємо концепцію...;*

Ми схильні до погляду...; Нам імпонує думка науковців...; Із чим ми цілком погоджуємося; Поділяємо погляди...

6. Цитата на початку речення повинна починатися з великої літери, навіть якщо перше слово у джерелі починається з малої літери.

7. Цитата, включена до тексту авторського речення, починається з малої літери, навіть якщо у джерелі вона починається з великої літери: *стверджує, що «ц»*.

8. Цитата, розміщена після двокрапки, починається з малої літери, якщо у джерелі перше слово починається з малої літери (у цьому випадку перед текстом, що цитується, обов'язково ставиться крапка, та з великої літери, якщо у джерелі перше слово починається з великої літери).

9. У цитатах зберігаються ті ж розділові знаки, що й у джерелі, яке цитується. Цитата повинна наводитися у лапках, у граматичній формі, точно за текстом (зі збереженням особливостей написання першоджерела). Пропуск слів, речень, абзаців допускається, без перекручення тексту і позначається трьома крапками (...) або крапками в кутових дужках <...>; якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, його опускають.

6.3. Вимоги до оформлення посилань

У випускній кваліфікаційній роботі бажано робити посилання на ілюстративний матеріал (схеми, діаграми, таблиці, формули тощо) і цитоване джерело.

Посилання на ілюстративний матеріал у тексті роботи здійснюється в такий спосіб: *рис. 2, див. табл. 3.1, за формулою 1.2.*

Бібліографічне посилання - це витяг з якого-небудь тексту, що цитують у викладі матеріалу, з точною назвою джерела і вказівкою на відповідну сторінку. Відсутність посилання є підставою стверджувати про плагіат, а скорочення цитованого тексту може спотворити зміст першоджерела. Поширеними в роботі є внутрішньо текстові бібліографічні посилання, що наводяться у квадратних дужках. У реченні крапка ставиться після дужок, бібліографічних посилань. Перша цифра в посиланні позначає номер джерела у списку використаної літератури, друга – номер сторінки, з якої запозичена цитата. Номер джерела і номер сторінки розділяються двокрапкою, номери джерел – крапкою з комою.

Наприклад.: [1], [2:120], [3:49; 4:127-131], [5; 7; 9; 10; 12-24], багатотомне видання – [5(1:160)].

Бібліографічні списки і посилання є обов'язковою складовою частиною бібліографічного апарату наукової роботи, що дозволяють визначити базу дослідження, показати зв'язок нової наукової роботи з попередніми, перевірити достовірність даних, розкрити новизну і наукову цінність отриманих результатів.

Бібліографічний список – це список, що містить відомості про використані літературні джерела під час написання роботи. До списку заносять цитовані, аналізовані, архівні матеріали, дотичні до тематики дослідження.

Новий ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» покликаний забезпечити впровадження сучасних автоматизованих технологій опрацювання документів, ведення інформаційних баз даних; ефективність пошуку й використання документів усіх видів і типів; результативний обмін бібліографічною інформацією між інформаційними службами, бібліотеками, видавцями та книготорговельними організаціями як у середині країни, так і за кордоном. Дотримання нових норм під час створення бібліографічної інформації дасть змогу адекватніше представити документ у бібліографічному записі.

Основні правила оформлення джерел:

- Назви статей, монографій, збірників, конференцій, тез, доповідей, авторефератів дисертацій вказуються повністю.
- Для статей обов'язково дається їх назва, назва видання, рік, номер (випуск, том), початкова та кінцева сторінки.
- Для монографій, довідкових, енциклопедичних видань – назва, місце видання (місто), видавництво, рік видання, (том, частина – якщо є), загальна кількість сторінок.
- У списку джерел з маленької букви пишуть відомості, що відносяться до заголовку (підруч. для вузів, матеріали конф., тези, навч.-метод. посібник тощо), відомості про відповідальність (ред., упоряд., редкол. та ін.).
- Має бути проміжок в один друкований знак (пробіл) до і після прописного знака: тире (–), скісна риска (/), дві скісні (//), двокрапка

(:). Виняток – крапка (.) та кома (,) – проміжки залишають тільки після них.

- Після скісної риски (/) пишеться автор (автори) саме у такому вигляді, в якому зазначено на титульному листі або у змісті (якщо це стаття), тобто, це може бути Попов В.В., В.В. Попов, Василь Васильович Попов, Василь Попов.

- Таким чином, запис реквізитів статті одного автора з періодичного друкованого видання матиме наступний вигляд:

Прізвище ініціали автора. Назва статті. / ім'я, по батькові автора або ініціали і прізвище автора // Назва журналу. – Рік. – № . – С. ?–?.

- Запис двох і більше авторів: спочатку перший автор, після риски (/) вказуються два/три/чотири автори:

Прізвище ініціали першого автора. Назва статті. / ініціали прізвище першого автора, ініціали, прізвище другого автора // Назва журналу. – Рік. – № . – С. ? – ?.

- Алгоритм оформлення статті з електронного видання:

Прізвище ініціали автора. Назва статті [Електронний ресурс] / ім'я, по батькові автора або ініціали прізвище автора // Назва журналу. – Рік. – № . – Режим доступу: <http://www...> (з нового рядка) електронна адреса, за якою розміщена стаття.

- Для того, щоб прізвище та ініціали автора залишалися в одному рядку і не розривалися користуйтеся комбінацією Shift+Ctrl+Space (пробіл).

Алфавітний спосіб розташування літератури у списку має самостійну нумерацію за прізвищами авторів; перших слів назв джерела, якщо авторів не зазначено; авторів з однаковими прізвищами розмішують за абеткою їх ініціалів, а роботи одного автора – за назвою роботи; окремо подають за алфавітним рядом кирилицею – українською, російською мовами і ряд мовами з латинським написанням (англійською, німецькою, французькою тощо). Бібліографічний опис джерела здійснюється на мові оригіналу.

В описі карт, картографічних атласів, схем, планів тощо в області математичної основи можуть бути зазначені такі відомості, наявні у джерелі інформації: масштаб, картографічна проекція, координати. Масштаб записують у формі абстрактного числа, що показує, в скільки разів зменшені розміри земної поверхні. Слово *масштаб* в описі не зазначають.

6.4. Правила скорочення слів у тексті

Скорочений запис слів у науковій праці використовується з метою скорочення його обсягу, що зумовлено прагненням автора в мінімальному обсязі тексту подати максимум інформації. Усі скорочення в тексті повинні бути загальноприйнятими і зрозумілими.

Сьогодні постають стандартизованими такі різновиди скорочень:

- найменування документів (ДСТУ, ДОСТ, А.с, Пат., техплан тощо);
- слово рік (1999 р., 2011-2012 рр.);
- грошові одиниці (80 коп., 2 тис, 5 млн., 1 млрд.);
- одиниці виміру (5 т, 3 га, 100 см, 2 м);
- текстові (див., пор., напр., та ін., і т. ін., с.-г.).

6.5. Типові помилки під час написання роботи

1. Зміст роботи не відповідає плану або не розкриває тему.
2. Мета і завдання сформульовані нечітко і не відображають сутності дослідження.
3. Змішування, паралелізм, дублювання об'єкта і предмета дослідження (предмет має визначати тему роботи!).
4. Автор недостатньо опрацював основну і новітню літературу з теми.
5. Диспропорція структурних компонентів роботи (вступу, основної частини, висновків).
6. Висновки не відповідають меті дослідження і не збігаються з окресленими завданнями.
7. У роботі недостатньо посилань на першоджерела, значна кількість перецитувань.
8. Неправильно оформлено список використаних джерел, немає бібліографічних посилань в основному тексті.
9. Матеріал роботи, перекладений близько до тексту або автоматично комп'ютерною програмою і не відредагований автором, спотворює зміст першоджерела, що знижує рівень дослідницької роботи.

6.6. Вимоги до комп'ютерного набору тексту

Треба розрізняти коротке тире (-) як знак граматичної пунктуації, довге тире (—) як знак приписаної пунктуації, що використовується у списку літератури, і дефіс (-) як знак, що використовується у

правописі (*дерново-підзолистий, фізико-хімічний*) та при скороченні слів у списку літератури (*вид-во, ун-т, д-р*). Відмінність полягає у розмірі і наявності пробілів до і після тире.

Скорочення (*т. ін., XV ст., 2012р.*), ініціали при прізвищах (В. В. Докучаєв), географічні скорочення (м. Рівне, смт. Смига, р. Дніпро), одиниці виміру, символи і знаки (25 мм, № 3, 6 %) друкуються через нерозривний пробіл – одночасне натискання клавіш **Ctrl + Shift + пробіл**. Багатозначні числа розбиваються на класи по три цифри і відокремлюються одна від одної нерозривним пробілом: 22 166.

При згадуванні в тексті прізвищ учених-дослідників ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (*В.В. Докучаєв*, а не *Докучаєв В.В.*, як це прийнято у списках використаних джерел).

Перенос слів у заголовках не допускається.

Числа до десяти варто оформляти в тексті роботи словами, після десяти – цифрами: п'ять зразків, 20 ділянок.

Заголовки розміщувати посередині рядка. Крапка після заголовка не ставиться.

Скорочення типу *90-мі, 1-го* – з нерозривним дефісом (одночасне натискання клавіш **Ctrl + Shift + дефіс**).

Скорочено пишуть географічні і математичні позначення.

Якщо в тексті роботи наводяться схеми, їх необхідно групувати (Вид – Панель інструментів – Малювання – Вибір об'єкта. Тримаючи кнопку «Вибір об'єкта», виділіть об'єкти, які треба об'єднати у групу, на панелі інструментів «Малювання» натисніть кнопку «Дії, виберіть команду «Групувати»).

Міри довжини, маси позначають відповідно до метричної системи мір.

У хімічних формулах інтервал між цифрами і буквами не роблять: O_2 , H_3PO_4 .

Знаки «номер», «параграф», «процент», «градус» у множині не подвоюються.

Арифметичні знаки «плюс», «мінус», «множення», «ділення», «дорівнює» відокремлюються від цифри проміжком в один знак, наприклад: $2 + 4 = 6$.

Знак граничного відхилення, показники степеня та індекси пишуть разом із цифрою: $\pm 0,7$; πr^2 .

7. ПІДГОТОВКА І ЗАХИСТ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

7.1. Запобігання плагіату випускних кваліфікаційних робіт здобувачів магістерського рівня вищої освіти

Положення про запобігання плагіату випускних кваліфікаційних робіт здобувачів магістерського рівня вищої освіти в НУВГП розроблено на виконання ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р., Закону України «Про авторське право і суміжні права», Статуту та Стратегії розвитку НУВГП.

Положення визначає порядок проведення перевірки текстових документів випускних кваліфікаційних робіт, які виконуються здобувачами вищої освіти, на наявність ознак плагіату (текстових збігів) та має на меті підвищення якості навчання, розвиток навичок коректної роботи із джерелами інформації та формування у здобувачів вищої освіти навичок сумлінного дотримання вимог наукової етики, активізацію самостійності та індивідуальності при написанні випускних кваліфікаційних робіт.

Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (ст. 69 ч. 6 Закону України «Про вищу освіту»).

Unplag – онлайн-сервіс пошуку плагіату, який перевіряє текстові документи на наявність запозичених частин тексту з відкритих джерел в Інтернеті чи внутрішньої бази документів користувача.

Здобувачі вищої освіти (здобувачі):

- заповнюють і підписують заяву щодо самостійності виконання випускної кваліфікаційної роботи (додаток В). Цією заявою підтверджується факт відсутності в роботі запозичень з друкованих та електронних джерел третіх осіб, не підкріплених відповідними посиланнями, й інформованість про можливі санкції у випадку виявлення плагіату. Відмова у заповненні та підписанні заяви автоматично тягне за собою не допуск здобувача до захисту випускної кваліфікаційної роботи;

- самостійно завантажують випускню кваліфікаційну роботу перед отриманням допуску випускаючої кафедри до захисту в систему Moodle для експертизи сервісом Unplag, дотримуючись наступного порядку у назві роботи: рік _ код спеціальності _ назва роботи (транслітерацією)_ПІБ здобувача (транслітерацією)_ПІБ керівника (транслітерацією).

Робота повинна бути представлена в одному із форматів: *.doc (Word 97 – Word 2003),*.docx (Word 2007 – Word 2016). Текст роботи вводиться повністю, починаючи з титульного аркуша (без додатків);

- **несуть відповідальність за:**

1) неподання або несвоєчасне подання своєї випускної кваліфікаційної роботи для перевірки у систему MOODLE із застосуванням сервісу Unplag;

2) недотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, а саме – порушення загальноприйнятих правил цитування та посилань на використані інформаційні джерела.

За результатами перевірки сервіс Unplag автоматично формує звіт, що містить загальний відсоток унікальності авторського тексту, посилання на скопійовані джерела, вказує на неоригінальні частини тексту, виділяючи їх кольором у звіті. Якщо наявність текстових збігів випускової роботи не перевищує 40%, робота може бути допущена до рецензування та подальшого захисту.

У разі перевищення 40% випускова кваліфікаційна робота потребує доопрацювання та повторної перевірки.

За умови перевищення критерію наявності текстових збігів 40% у разі повторної перевірки, робота відхиляється, а здобувачу призначається нова дата захисту.

Остаточне рішення про допуск до захисту випускної кваліфікаційної роботи приймає державна екзаменаційна комісія.

Після проходження перевірки випускної кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти на плагіат керівник роботи друкує першу сторінку звіту, який формується в сервісі Unplag автоматично, та на його підставі складає Акт перевірки. Ці документи вкладаються в роботу (після бланку завдання на випускову кваліфікаційну роботу) перед її здачею на рецензію. Наявність Акта у випусковій кваліфікаційній роботі перевіряється секретарем ДЕК до початку її публічного захисту.

У випадку незгоди з висновком щодо виявлення факту плагіату у

випускній кваліфікаційній роботі здобувач вищої освіти має право у триденний термін з моменту отримання висновку подати письмову апеляційну заяву на ім'я голови апеляційної комісії.

Для розгляду апеляційної заяви здобувача вищої освіти створюється апеляційна комісія під головуванням начальника відділу якості освіти. Персональний склад комісії формується розпорядженням ректора із залученням найбільш досвідчених та авторитетних викладачів відповідної спеціальності (складом до 3 осіб).

Голова апеляційної комісії проводить засідання у триденний термін з моменту виходу розпорядження ректора. Про дату та час проведення засідання заявник попереджається щонайменше за день. Якщо заявник не з'являється на засідання апеляційної комісії, питання розглядається за його відсутності.

Сумніви, що виникають у членів апеляційної комісії, трактуються на користь особи, випускна кваліфікаційна робота якої розглядається.

За результатами засідання апеляційної комісії формується висновок, який підписує голова апеляційної комісії, її члени та заявник, зазначаючи: «З висновками апеляційної комісії погоджуюсь/не погоджуюсь». Незгода повинна бути аргументована. Висновки апеляційної комісії щодо академічного плагіату у випускних кваліфікаційних роботах здобувачів вищої освіти не підлягають оскарженню та зберігаються у відділі якості освіти впродовж 3-х років.

7.2. Організація захисту випускної кваліфікаційної роботи

Захист випускної кваліфікаційної роботи є формою перевірки рівня магістранта і фактичної підготовленості його до роботи за фахом згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Захист проводиться на відкритому засіданні ДЕК. Персональний склад членів ДЕК затверджується ректором не пізніше, як за місяць до початку роботи комісії.

Захист магістерських проводиться в університеті, або на підприємствах, в установах та організаціях, для яких тематика робіт, поданих для захисту, має науково-теоретичне або практичне значення.

На захисті випускної кваліфікаційної роботи бажана присутність наукового керівника.

Порядок захисту:

- голова ДЕК запрошує здобувача до захисту, оголосивши тему його магістерської роботи, прізвище керівника;
- здобувач готує демонстраційний матеріал;
- секретар ДЕК повідомляє про виконання здобувачем навчального плану та середній бал його успішності за час навчання в університеті;
- голова ДЕК надає слово для доповіді дипломнику, здобувач робить коротке повідомлення про основні результати дослідження (тривалість до 10 хв.);
- члени ДЕК ставлять запитання здобувачу-дипломнику, голова це робить останнім;
- здобувач повинен зрозуміти суть запитання і дати коротку, конкретну, чітку, змістовну й етичну відповідь;
- усі, хто бажає з присутніх, також можуть поставити запитання здобувачу та висловити зауваження, на які він зобов'язаний дати відповідь. Кількість запитань дипломнику під час захисту не обмежується;
- секретар ДЕК інформує присутніх про зміст відгуку керівника, та рецензента на магістерську роботу;
- завершується захист магістерської роботи завершальним словом дипломника, у якому він дає відповідь на зауваження рецензента. Здобувач коротко висловлюється по суті зауважень, погоджується з ними, указуючи шляхи усунення недоліків або аргументовано відхиляє їх, відстоюючи власну думку.

Тривалість захисту випускної кваліфікаційної роботи не повинна перевищувати 30 хв., одного засідання ДЕК – не більше шести академічних годин на день.

ДЕК оцінює захист випускної кваліфікаційної роботи, враховуючи при цьому рівень теоретичної та практичної підготовки здобувача, зміст і якість оформлення роботи, проявлену ініціативність і самостійність під час виконання досліджень, якість доповіді, змістовність, правильність і повноту відповідей на запитання, поставлених у процесі захисту, змістовність і якість демонстраційного матеріалу, рівень загальної ерудиції здобувача й оцінку роботи рецензентом.

За результатами захисту випускної кваліфікаційної роботи виставляються бали за 100-бальною шкалою, які оголошуються в день захисту після оформлення протоколів засідання комісії, що складаються за встановленою формою і підписуються головою та

членами ДЕК. Оцінка захисту випускної кваліфікаційної роботи записується в залікову книжку здобувача. Крім того, ДЕК, за результатами захисту випускної кваліфікаційної роботи, може приймати рішення про рекомендацію використання наукових розробок па підприємствах, у науково-дослідних установах, а здобувача – до навчання в аспірантурі.

Рішення ДЕК про оцінку знань, виявлених під час захисту роботи, а також про присвоєння випускникам відповідного освітнього рівня та видачу дипломів приймають на закритому засіданні ДЕК відкритим голосуванням звичайною кількістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. У разі однакової кількості голосів голос голови комісії є вирішальним. Під час цього засідання члени ДЕК підписують протоколи засідань.

Здобувачам, які успішно захистили випускні кваліфікаційні роботи, рішенням ДЕК присвоюється кваліфікація відповідно до отриманої спеціальності та видається диплом установаженого зразка.

У тих випадках, коли ДЕК приймає рішення про те, що здобувач не захистив випускну кваліфікаційну роботу, тобто отримав незадовільну оцінку, відповідну інформацію заносять у протокол засідання комісії, а потім обговорюють на засіданні кафедри. Здобувач, який одержав незадовільну оцінку під час захисту випускної кваліфікаційної роботи, відраховується з університету з видачею академічної довідки встановленого зразка.

Якщо здобувач не з'явився на захист, у протоколі ДЕК відзначається, що він не атестований через відсутність на засіданні комісії. Здобувачі, не атестовані у встановлені терміни, мають право на повторний захист у наступний період роботи ДЕК відповідно до чинного законодавства. ДЕК надає дозвіл також на повторний захист тієї самої роботи з доопрацюванням або рекомендує кафедрі затвердити нову тему. Здобувачам, які під час повторного захисту випускних кваліфікаційних робіт отримали незадовільну оцінку, видається академічна довідка встановленого зразка.

Повторний захист випускної кваліфікаційної роботи з метою підвищення оцінки не допускається. Повторний захист випускної кваліфікаційної роботи дозволяється впродовж трьох років після закінчення терміну навчання в університеті за умови подання позитивної характеристики з місця роботи, що відповідає профілю підготовки спеціаліста.

ДОДАТОК А

Зразок оформлення титульної сторінки випускної кваліфікаційної роботи*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Навчально-науковий інститут агроекології та землеустрою
Кафедра водних біоресурсів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до магістерської роботи

на тему _____

Виконав: здобувач ____ курсу,
групи _____
спеціальності 207 "Водні
біоресурси та аквакультура"

_____
(прізвище та ініціали)

Керівник:

_____
(прізвище та ініціали)

Рецензент:

_____
(прізвище та ініціали)

Рівне – 20__ року

* За основу взято форму N Н-9.02, затверджену наказом МОН від 29.03.2012 р. № 384.

ДОДАТОК Б

Зразки оформлення бібліографічного опису, що наводяться у списку використаної літератури (за вимогами ДСТУ 8302:2015)

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.
Два автори	Горошково Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с.
Три автори	Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.
Чотири і більше авторів	1. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляев Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.
Без автора	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.
Автореферати дисертацій	Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.
Дисертації	Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець ХVІІІ - початок ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i> . 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).
Архівні документи	Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім.</i>

	<i>В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</i>
Патенти	Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).
Стандарти	ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).
ЧАСТИНА ВИДАВАННЯ: КНИГИ	Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с екологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.
ЧАСТИНА ВИДАВАННЯ: МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЙ (ТЕЗИ, ДОПОВІДІ)	Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.
ЧАСТИНА ВИДАВАННЯ: ДОВІДКОВОГО ВИДАВАННЯ	Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.
ЧАСТИНА ВИДАВАННЯ: ПРОДОВЖУВАНОВОГО ВИДАВАННЯ	Коломосець Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i> . Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.
ЧАСТИНА ВИДАВАННЯ: ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАВАННЯ	Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i> . 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.
Електронні ресурси	Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i> . Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf . (дата звернення: 15.11.2017). Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років XX століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i> . 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006 .

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Чинний з 2006.07.01. К. : Держспоживстандарт України, 2006. 47 с.
2. Документація. Звіти в сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення (ISO 5966:1982) : ДСТУ 3008-95. Чинний від 1996-01-01. К. : Держстандарт України, 1995. 38 с. (Офіційне видання).
3. Волошина Н.О., Лазебна О.М. Методичні рекомендації з підготовки та захисту магістерських робіт для студентів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 101 Екологія. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 40 с.
4. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації. / Наказ МОН України. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023
5. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня освіти, ступеня вищої освіти – магістр, галузі знань – 20 Аграрні науки та продовольство, спеціальності – 207 Водні біоресурси та аквакультура. 2021 р.